



Національний  
банк України

# Звіт про фінансову стабільність

24 червня 2020 року



# Головне

---

- Криза зачепила усі країни та матиме далекосяжні наслідки для платоспроможності позичальників, якості кредитного портфеля та бізнес-моделей банків.
- Зусилля НБУ із розчищення банківського сектору та спонукання банків до формування запасу міцності у сприятливі часи дали свої результати: банки капіталізовані, прибуткові, ефективні та ліквідні.
- НБУ задіяв увесь інструментарій, який використовують регулятори світу, щоб банки могли гнучкіше реагувати на кризу та підтримувати кредитування.
- Навесні система без збоїв пройшла найгострішу фазу кризи, банківські послуги надавалися безперебійно, а вплив вкладів тривав менше двох тижнів.
- НБУ провів експрес-стрес-тестування, щоб оцінити негативні наслідки кризи на горизонті одного року. Потреба в капіталі може виникнути у дев'яти банків, що сукупно становлять 30% від активів системи, з них два державних з часткою 25%.
- Основна загроза – погіршення якості обслуговування кредитів. Банки мають вже зараз формувати резерви під кредитні збитки.
- Водночас вперше за часи незалежності банки заходять у зону одноцифрових процентних ставок. Це знизить вартість фондування, але також створює нові виклики.
- Одне із помітних останніх досягнень цього року – прийняття змін до банківського законодавства про неможливість “реанімації” неплатоспроможних банків.

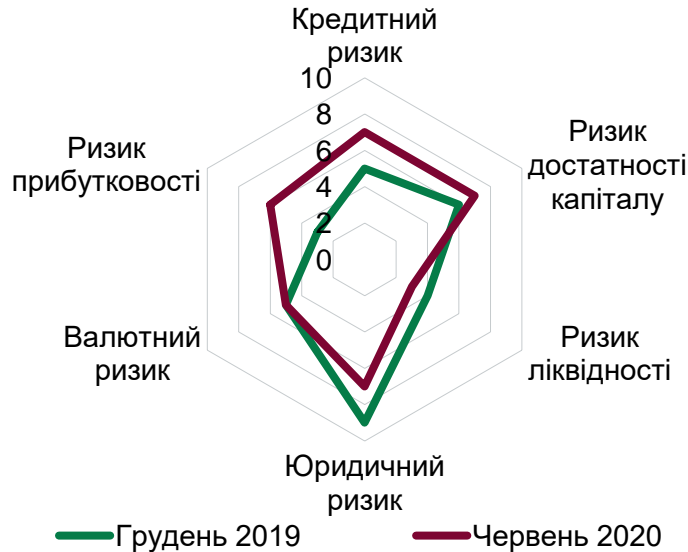
# Індекс фінансового стресу знизився до рівня початку березня

Індекс фінансового стресу

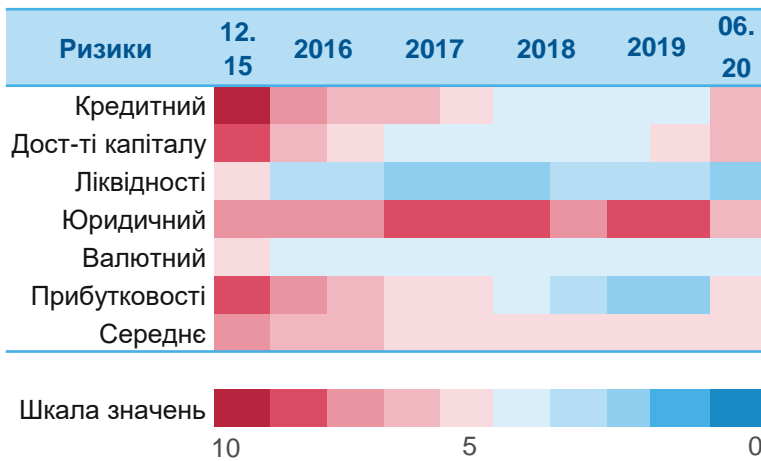


Джерело: НБУ.

# Карта ризиків банківського сектору



Heat map ризиків банківського сектору



**Кредитний ризик (+2).** Економічна активність та доходи населення знижуються, погіршився фінансовий стан підприємств. Це ускладнить обслуговування позик і погіршить якість кредитного портфеля.

**Ризик ліквідності (-1).** Банки увійшли в кризу із запасом ліквідності, а перші місяці кризи засвідчили стійкість ресурсної бази. Стрес-тест ліквідності успішно пройдено. LCR суттєво вище за норматив. НБУ розширив доступ до інструментів ліквідності.

**Юридичний ризик (-2).** Зміни до банківського законодавства усунули ризики повернення на ринок "банків-зомбі". Прийнято низку рішень, що посилили захист прав іпотекодавців.

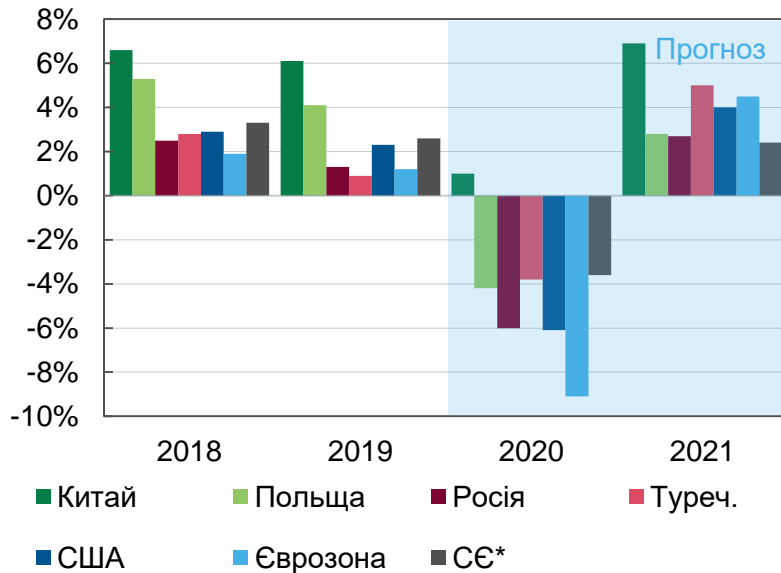
**Валютний ризик (const).** Ризик значної девальвації не реалізувався. Валютна структура активів та зобов'язань банків збалансована.

**Ризик прибутковості (+3).** Відрахування до резервів, сповільнення кредитування та скорочення комісійних доходів знизять прибутковість банків.

**Ризик достатності капіталу (+1).** Реалізація кредитного ризику погіршить достатність капіталу банків. Проте сформований раніше запас міцності допоможе банкам поглинути збитки та кредитувати.

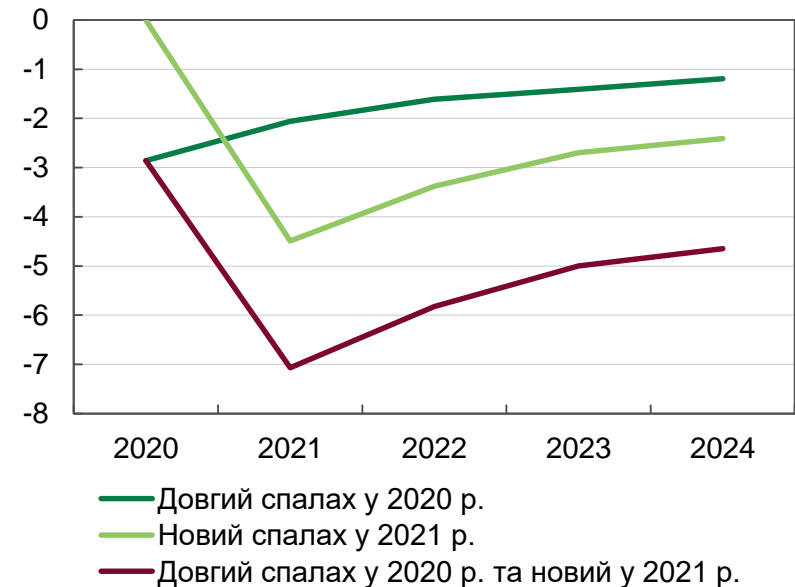
# Коронакриза у світі: перспективи відновлення непевні

Динаміка ВВП країн – основних торговельних партнерів України



\* Східна Європа: Білорусь, Україна, Молдова.  
Джерело: Світовий банк, Global Economic Prospects, June 2020.

Негативні сценарії МВФ для коронакризи для ЄР\*, відхилення ВВП від базового прогнозу, в.п.

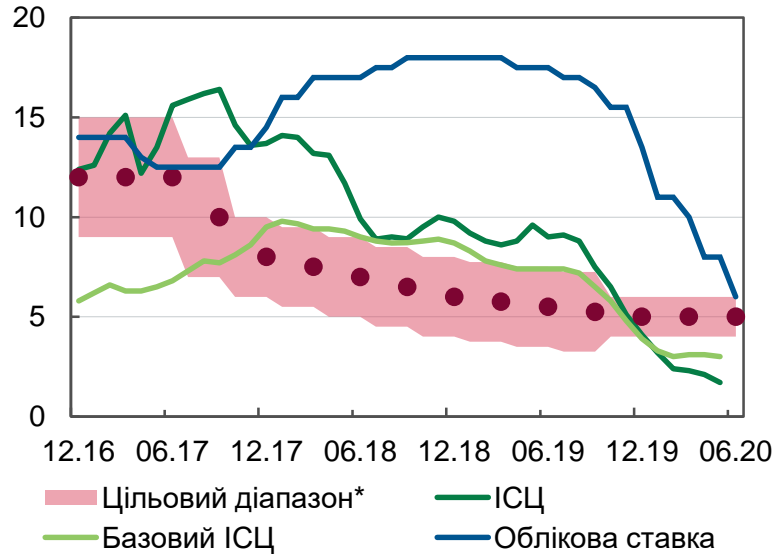


\* Економіки, що розвиваються  
Джерело: МВФ, World Economic Outlook, April 2020.

- Через пандемію світовий ВВП впаде цього року найбільше з часів Другої світової війни.
- З'явилися ознаки відновлення глобальної економіки, але ризики високі.
- Невизначеність світової економічної політики найвища за час обчислень (з 1997 року).

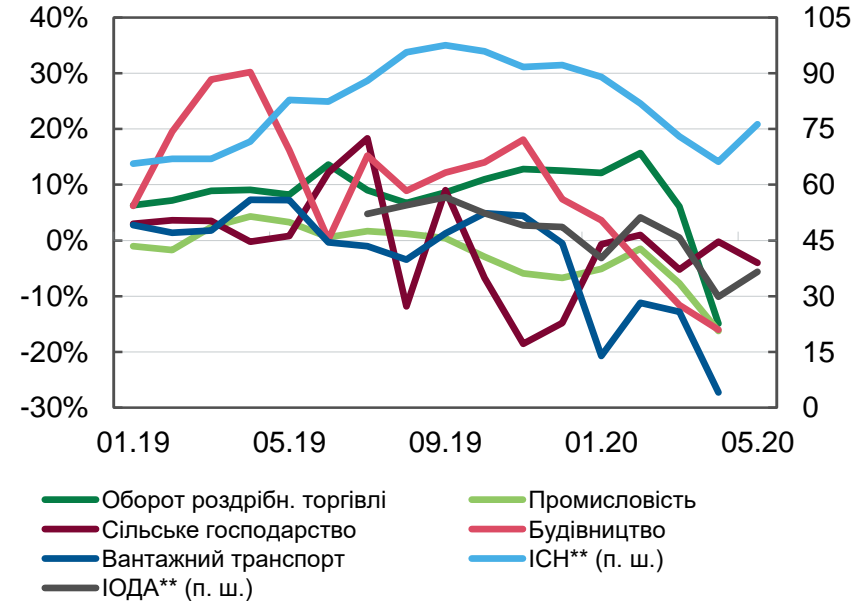
# Україна зустріла кризу з гарними макропоказниками

Індекси споживчих цін та облікова ставка, % р/р, %



\* Червоні крапки – цільовий орієнтир з інфляції.  
Джерело: НБУ.

Економічна динаміка та споживчі настрої\*

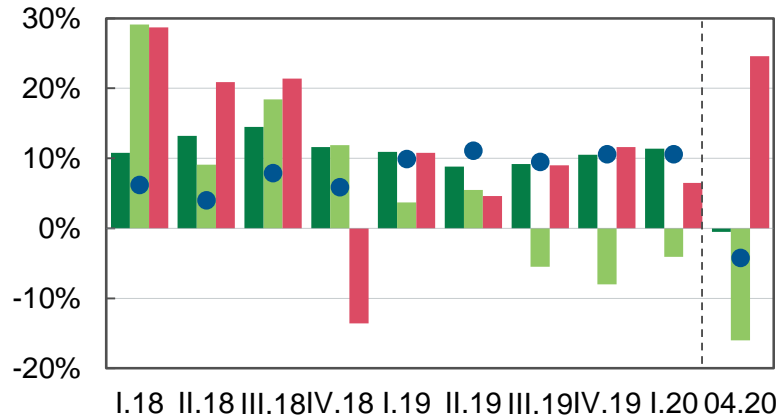


\* До відповідного місяця попереднього року; \*\* ІСН – Індекс споживчих настроїв (Info Sapiens), ІОДА – Індекс очікувань ділової активності (НБУ).  
Джерело: ДССУ, НБУ, Info Sapiens.

- Макроситуація напередодні кризи дала простір для фіскальних та монетарних стимулів.
- Тривало сповільнення інфляції після початку кризи.
- Проте падіння ВВП у 2020 році буде глибшим, а відновлення економіки тривалішим, ніж очікувалося раніше

# Населення: скорочуються реальні доходи та споживчі витрати

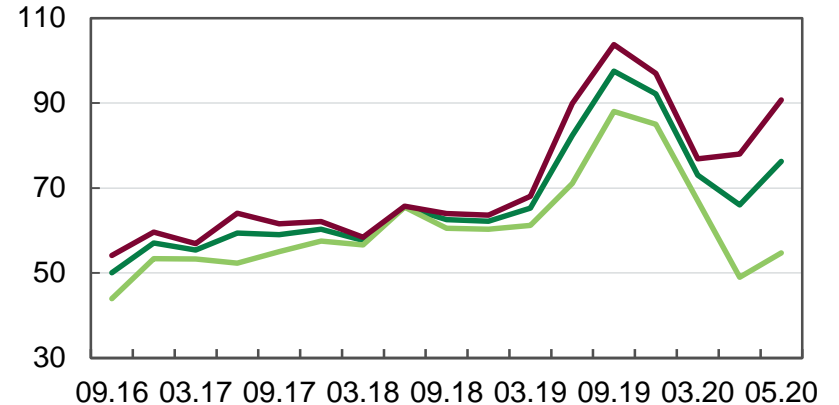
Зміна реальної заробітної плати, пенсій, витрат на товари та чистого продажу населенням валюти, р/р



- Реальна зарплата, отримана в Україні
- Реальна зарплата, отримана з-за кордону
- Реальні пенсії
- Реальні витрати на придбання товарів

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

Динаміка індексу споживчих настроїв та добробуту в Україні



- Індекс споживчих настроїв (ІСН)
- Індекс поточного становища\* (ІПС)
- Індекс економічних очікувань (ІЕО)

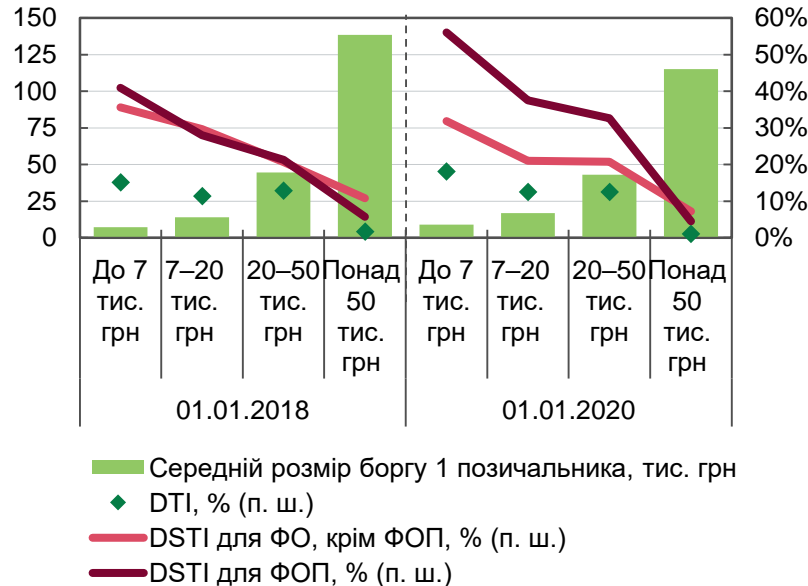
\* Враховується індекс поточного особистого матеріального становища та індекс доцільності великих покупок

Джерело: Info Sapiens, щомісячні опитування населення.

- Вперше з березня 2016 року знизилася реальна заробітна плата.
- Споживчі настрої різко погіршилися з березня, у травні почалося їх відновлення.

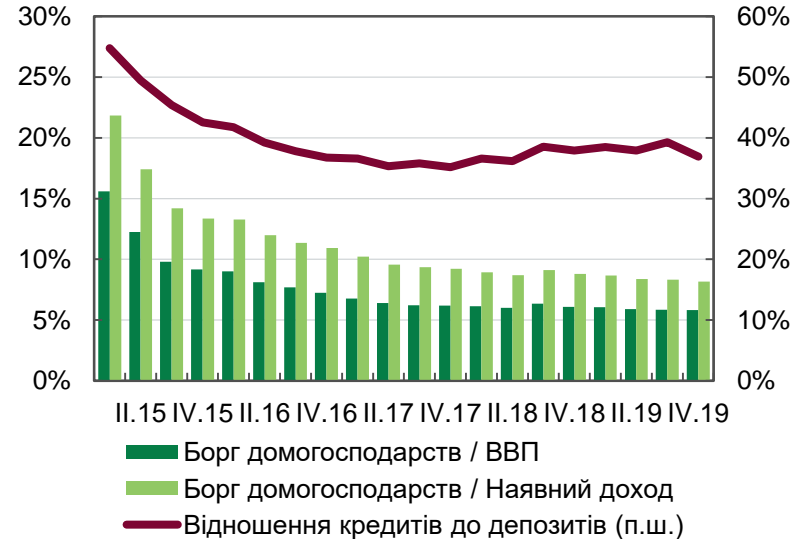
# Боргове навантаження домогосподарств неоднорідне

Боргове навантаження на групи позичальників за доходами



Джерело: Інформація банків, розрахунки НБУ.

Боргове навантаження на домогосподарства



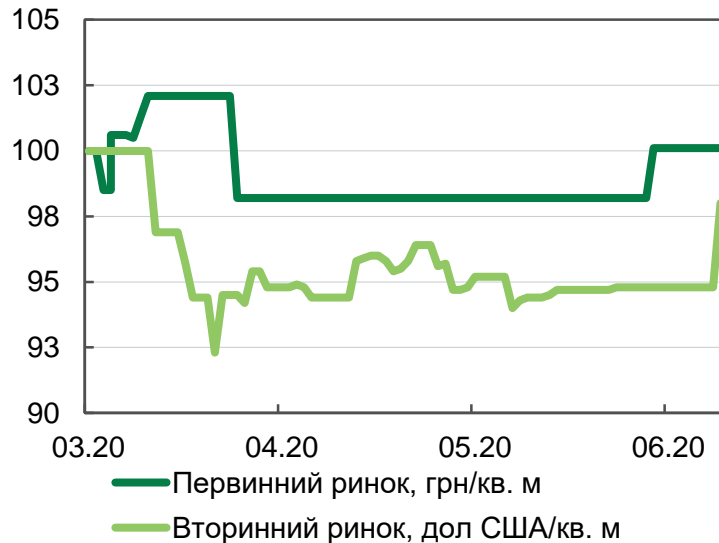
Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

- Боргове навантаження суттєво не змінилося за останні два роки, попри стрімке зростання кредитів.
- Для багатьох боржників з низькими доходами відношення витрат на обслуговування боргу до доходів (DSTI) перевищувало 20%.
- Борговий тягар (DTI) може зрости через уповільнення наявного доходу.



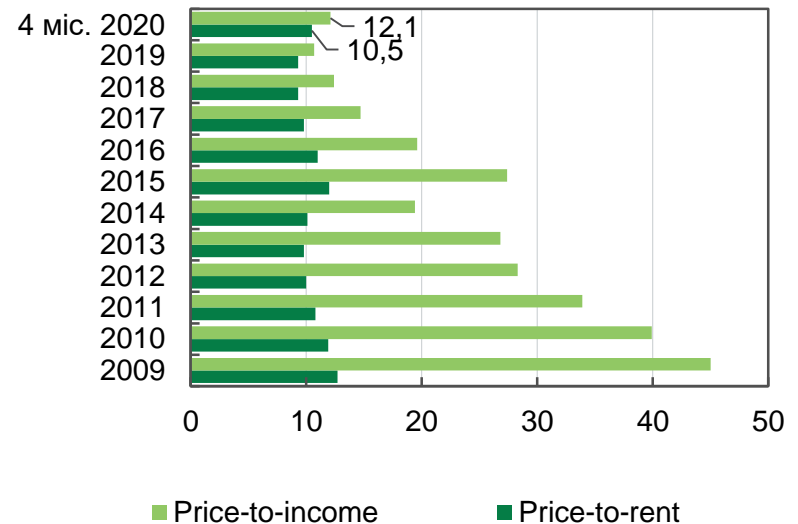
# За час кризи ціни на житло мало змінились, а от за рік – зросли

Ціни на житло в Києві, 17.03.2020 = 100%



Джерело: ЛУН.

Показники Price-to-income та Price-to-rent у Києві



Джерело: ДССУ, агентства нерухомості, розрахунки НБУ.

- Під час карантину попит на житло впав на 40%, а от ціни зазнали лише незначної корекції.
- У річному вимірі ціни зросли, а доходи й вартість оренди впали, що спричинило зменшення доступності житла.
- Більшу доступність житла могло б забезпечити іпотечне кредитування, для відновлення якого наразі починають складатися сприятливі умови.



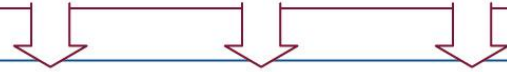
## Карантинні обмеження призвели до зниження економічної активності

Впали доходи та прибуток підприємств

Знизилась платоспроможність домогосподарств

Погіршилися настрої населення та бізнесу

Зросла невизначеність



БАНКИ



### Банки були готові до кризи завдяки:

Достатньому капіталу

Прибутковості

Стабільному фондуванню

Високій ліквідності

### Наслідки кризи для системи:

ЛІКВІДНІСТЬ



Розпочались відпливи коштів...

... банки покривали їх запасами високоліквідних активів...

... **безперебійна робота** мережі забезпечила впевненість клієнтів.

Ризик ліквідності **не реалізувався**

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ



Зниження платоспроможності позичальників відобразиться з часом...

... банки можуть **втратити 10–15% портфеля**...

... менший попит **знижує доходи банків**.

Більшість банків **не потребуватиме капіталу** через накопичений його запас та належну операційну ефективність

### Після кризи:

Знижуватимуться ставки та спреди

Розвиватиметься довгострокове кредитування

Конкуренція за позичальників посилиться, акцент на якості послуг та стійкості банків

НБУ



Розширено можливості підтримки ліквідності банків...

... **вивільнено капітал** (деактивовано буфери) для поглинання збитків та кредитування...

... створено умови для **реструктуризації позик**.

Надалі НБУ сприятиме довгостроковій підтримці кредитування

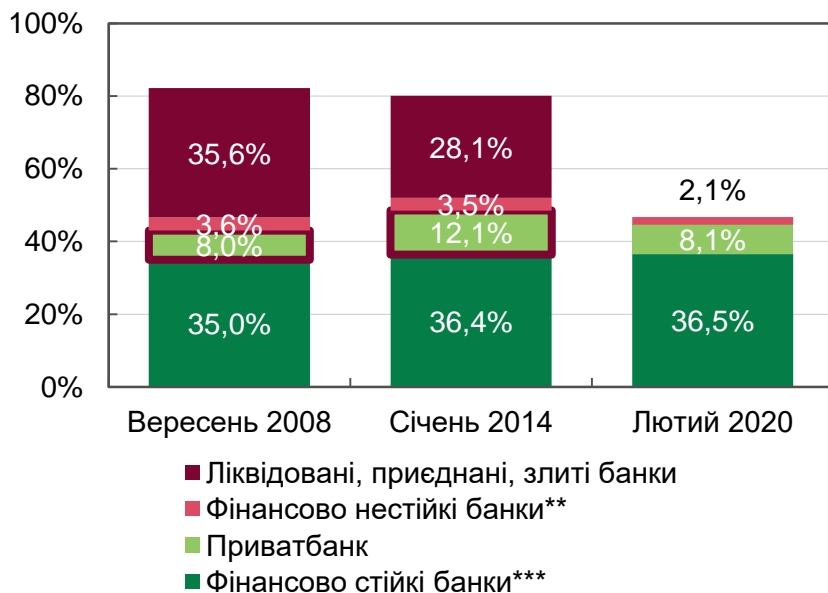
## Банківський сектор увійшов у кризу в добрій формі

---

- **Банківський сектор фінансово найстійкіший за усю історію:**
  - Достатність основного капіталу майже удвічі перевищує норматив.
  - Стрес-тести свідчать, що в зоні ризику за показниками фінансової стійкості та рівня підтримки акціонерами перебувають банки із 5% активів сектору.
- **Перед початком кризи банки мали високу операційну ефективність та прибутковість.** Рентабельність капіталу сектору у 2019 році становила понад 30%.
- **Фондування сектору не залежить від зовнішніх ринків** – понад 90% фондування залучено на внутрішньому ринку.
- **Сектор має значний обсяг високоякісних ліквідних активів.** Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) банківської системи майже втричі перевищує нормативне значення.

# Банківський сектор фінансово найстійкіший за усю історію

Структура активів банків за рівнем ризику, % ВВП\*



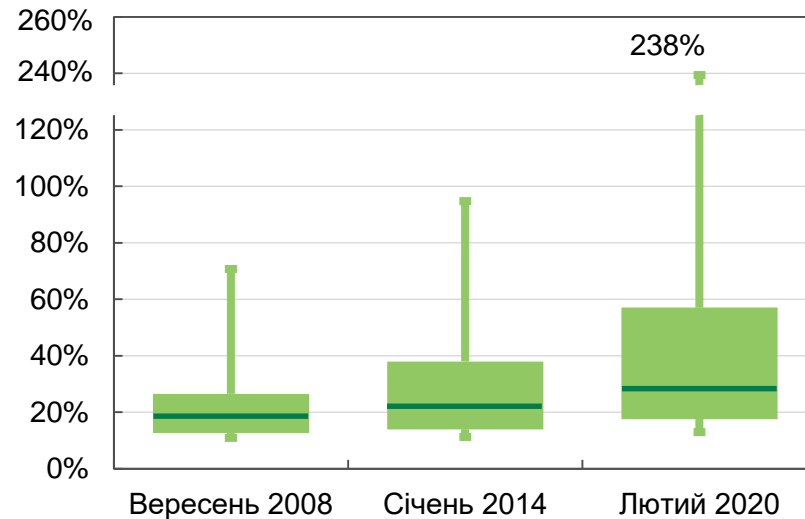
\* До ВВП у фактичних цінах за IV.07–III.08 (ковзний), 2013 та 2019 рік.

\*\* Які потребували капіталу за результатами експрес-стрес-тесту 2020 року.

\*\*\* Банки, що працювали у 2008 – 2020 і не потребували капіталу за результатами стрес-тесту 2019 року, а також державні банки.

Джерело: НБУ, ДССУ

Розподіл\* адекватності регулятивного капіталу (H2) банків напередодні криз

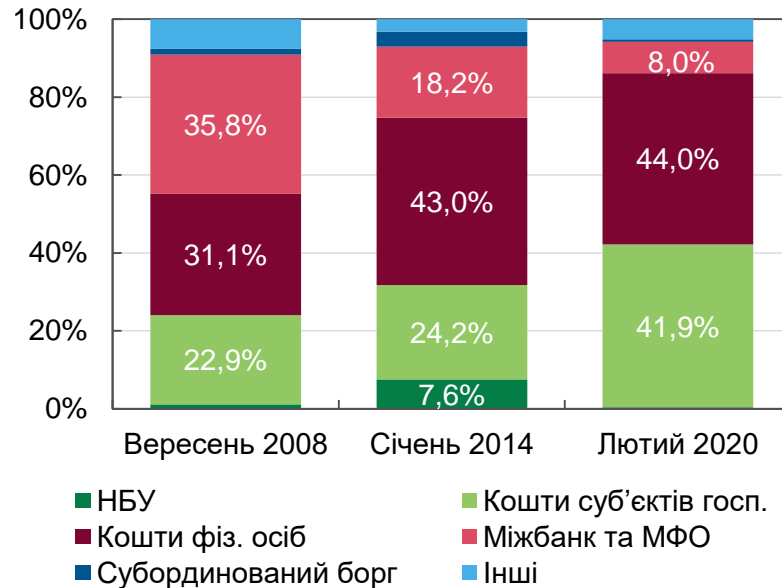


\* 5-й та 95-й перцентиль, перший та третій квартиль, медіана.

Джерело: НБУ

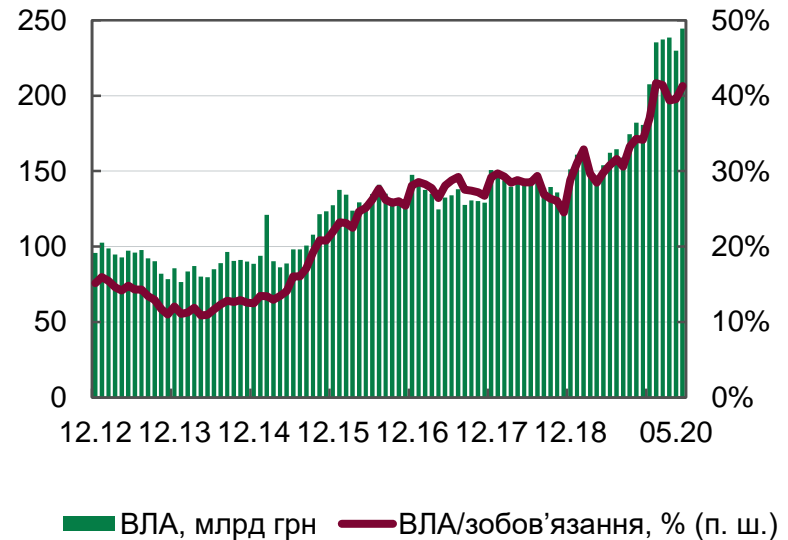
# Банки майже повністю фондуються із внутрішнього ринку

Структура зобов'язань банків



Джерело: НБУ.

Високоліквідні активи (ВЛА) в недержавних банках\*

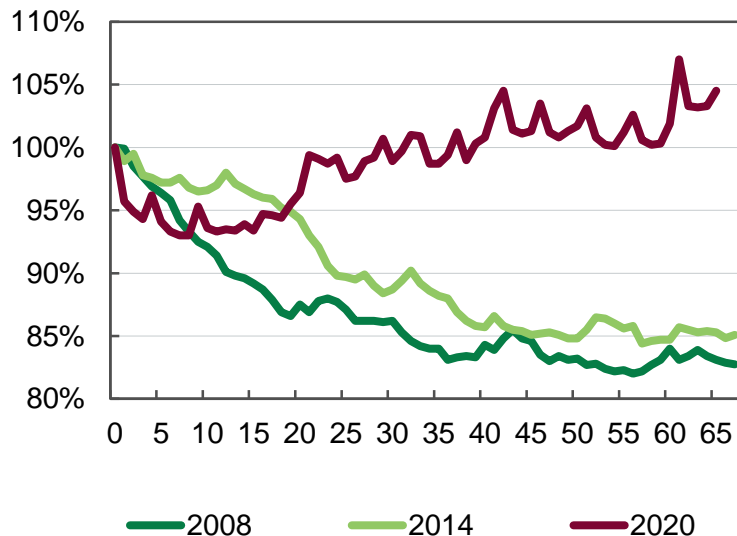


\* Уключають ОВДП, депозитні сертифікати, готівкові кошти, коррахунки в НБУ, за винятком обов'язкових резервів, та коррахунки в іноземних банках з інвестиційним рейтингом. Починаючи з грудня 2018 року ВЛА розраховуються за методикою LCR.

- Частка депозитів клієнтів у зобов'язаннях сягнула історичного максимуму – 86%.
- Відношення високоякісних ліквідних активів до зобов'язань становило 41% наприкінці лютого.

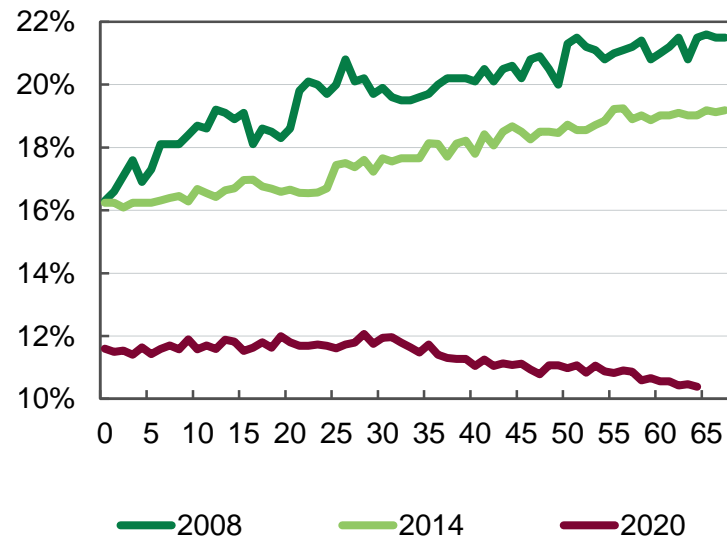
## Пік кризи пройдено без помітних втрат

Гривневі кошти фізосіб, останній день перед відпливом коштів\*=100% (у банках, платоспроможних на 01.06.20)



\* пікові значення гривневих коштів за кризами: 2008: 03.10.08; 2014: 23.01.14; 2020: 10.03.20. На осі X – кількість робочих днів. Джерело: НБУ.

Відсоткові ставки за новими 3-місячними гривневими депозитами фізичних осіб

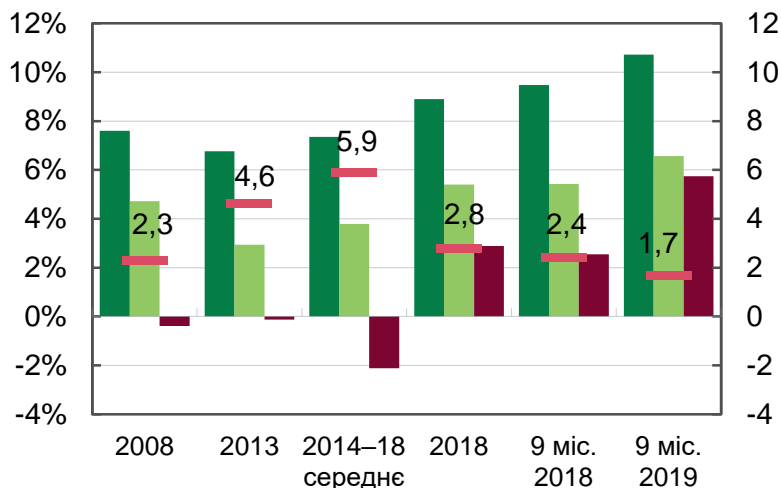


0 = 03.10.08; 23.01.14; 10.03.20. На осі X – кількість робочих днів. Джерело: 2008 – НБУ, щоденні дані за новими депозитами строком від 32 до 92 днів, 2014, 2020 – Thomson Reuters (UIRD).

- Відплив гривневих коштів населення тривав менше двох тижнів, потім зростання коштів на рахунках відновилося.
- Депозитні ставки знижуються від початку кризи.
- Це позитивно контрастує із ситуацією під час попередніх криз.

# Корпоративний портфель кращий ніж перед попередніми кризами

Прибутковість та боргове навантаження реального сектору\*

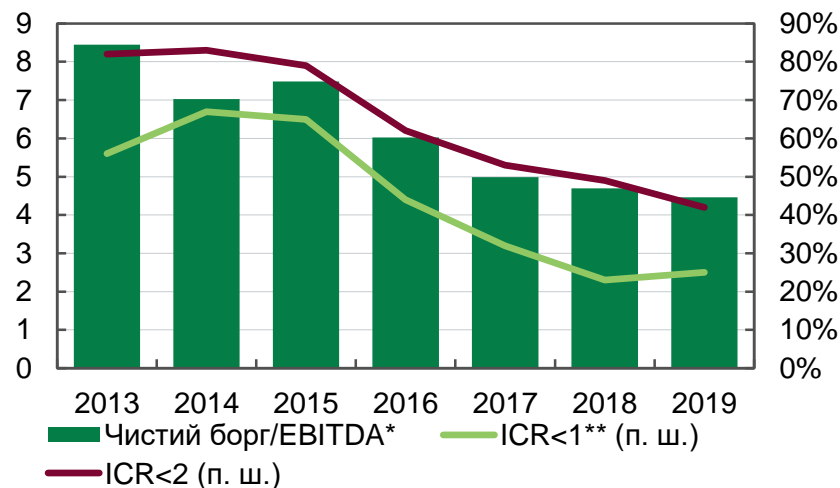


■ Рентабельність за EBITDA  
 ■ Операційна рентабельність  
 ■ Чиста рентабельність  
 - Валовий борг/EBITDA (п. ш.)

\* Великі та середні підприємства.

Джерело: ДССУ, НБУ, розрахунки НБУ.

Боргове навантаження та частка кредитів позичальників із низьким ICR



\* Чистий борг/EBITDA зважено на суму кредиту.

\*\* ICR менше 1 або операційні збитки.

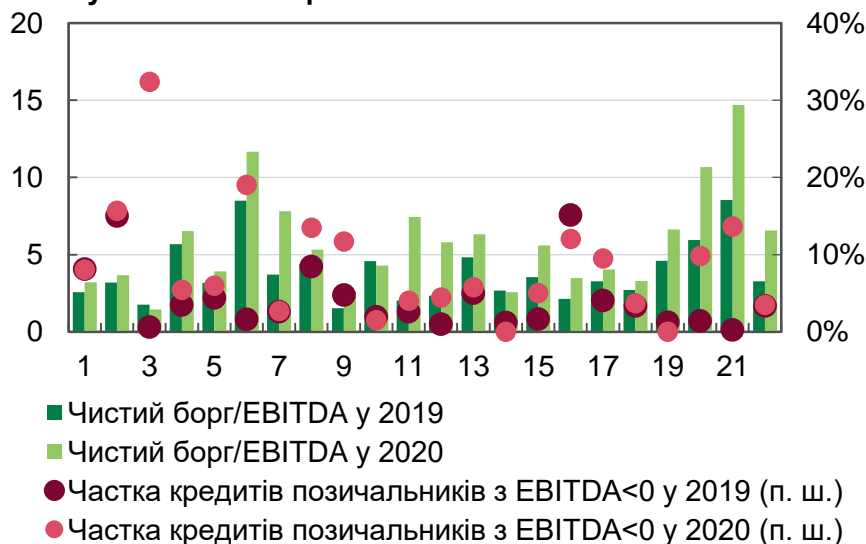
Розраховано за індивідуальною звітністю боржників з працюючими кредитами у платоспроможних банках станом на кінець періоду. ICR – коефіцієнт покриття фінансових витрат операційним прибутком.

Джерело: НБУ, дані банків, розрахунки НБУ.

- Прибутковість підприємств реального сектору вища ніж напередодні минулих криз – рентабельність за EBITDA за 9 місяців 2019 року становила 11%.
- Позичальники мають достатній запас операційного прибутку для обслуговування боргів.
- Корпоративні боржники увійшли у кризу з прийнятними борговими метриками.

# Оцінка впливу кризи – найбільш постраждалі галузі в зоні ризику

Середньозважене співвідношення боргу та EBITDA за галузевими кластерами



Номер та назви кластерів нижче.

Прогноз НБУ для 2020 року.

Джерело: НБУ, дані банків, розрахунки НБУ.

Вплив кризи на очікувані кредитні збитки великих боржників найбільших банків



Джерело: прогноз НБУ.

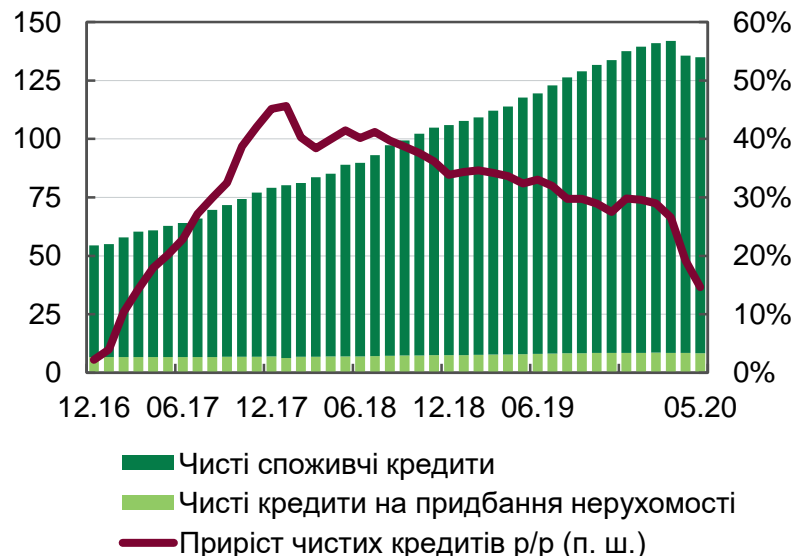
- Найгірші очікування у галузях, які безпосередньо постраждали через карантинні обмеження, а також у металургії, машинобудуванні, будівництві.
- Найбільший приріст кредитного ризику в банках, які не вирішили старі проблеми.

Кластери: 1 – Вирощування зернових; 2 – С/г крім зернових; 3 – Добувна пром; 4 – Олійно-жирове виробництво; 5 – Харчпром крім олії; 6 – Чорна металургія; 7 – Машинобудування; 8 – Інша переробна пром; 9 – Е/е (крім “зеленої”); 10 – Зелена е/е; 11 – Будівництво; 12 – Опт. та роздр. торгівля авто; 13 – Опт. торгівля с/г продукцією; 14 – Опт. торгівля паливом; 15 – Інша опт. торгівля; 16 – Роздр. торгівля продуктами харчування та фармацевт. продукцією; 17 – Інша роздр. торгівля; 18 – Транспорт; 19 – Готелі та ресторани; 20 – Нерухомість крім ТРЦ; 21 – ТРЦ; 22 – Інше.



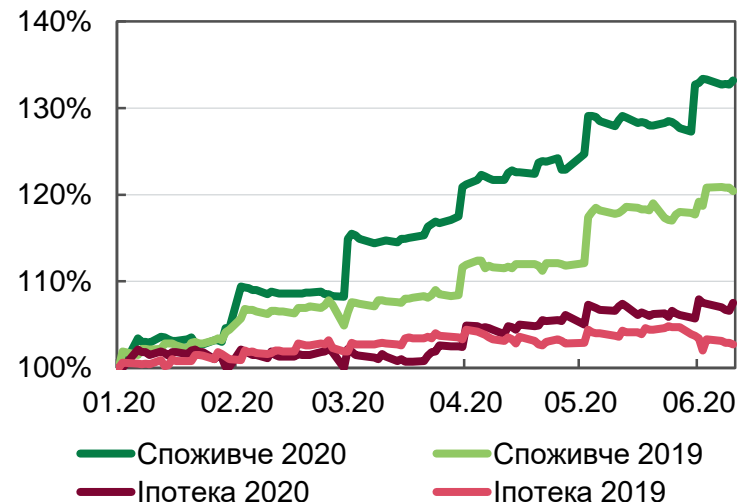
# Споживче кредитування уповільнилось

Чисті кредити фізичним особам у гривні, млрд грн



Джерело: НБУ.

Зміна обсягу процентів\* за гривнеми кредитами фізичних осіб, строк сплати яких за договорами минув, початок року = 100%

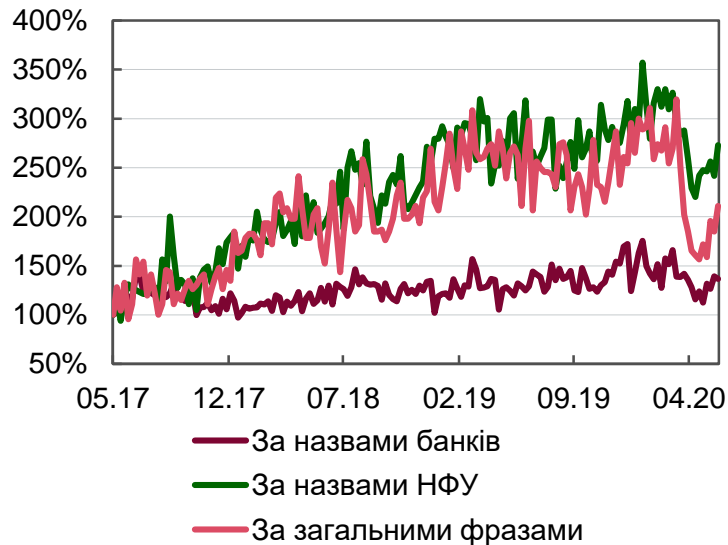


\* Проценти, що прострочені на менше ніж два роки станом на 01.04.2020 року. Дані 12 банків що найбільш активні у роздрібному кредитуванні.  
Джерело: НБУ.

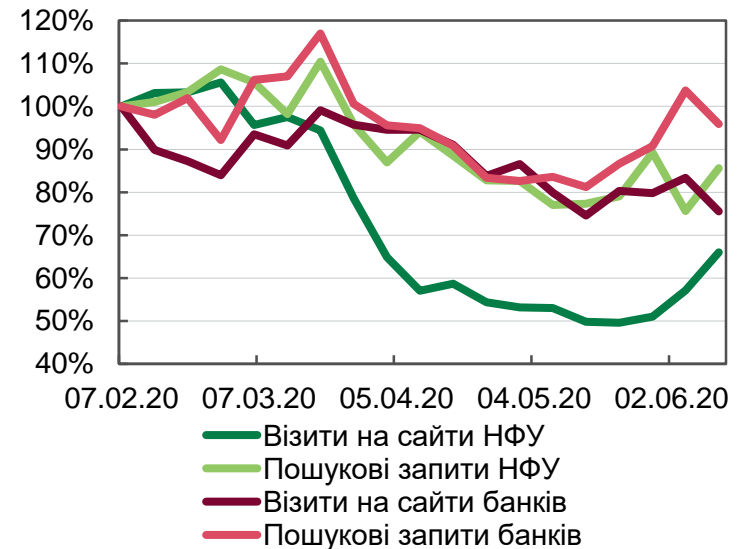
- За період карантину обсяг чистих роздрібних кредитів знизився на близько 5%.
- Суттєво зростає обсяг прострочених нарахованих процентів.
- З огляду на ризики сегмента після кризи НБУ повернеться до питання запровадження ваг ризику для незабезпечених споживчих кредитів.

# Попит на споживчі кредити відновлюється нерівномірно

Динаміка кількості пошукових запитів в Google, 01.05.2017 = 100%



Динаміка кількості візитів на сайти та пошукових запитів за назвами банків та НФУ, 01.02.2020 = 100%



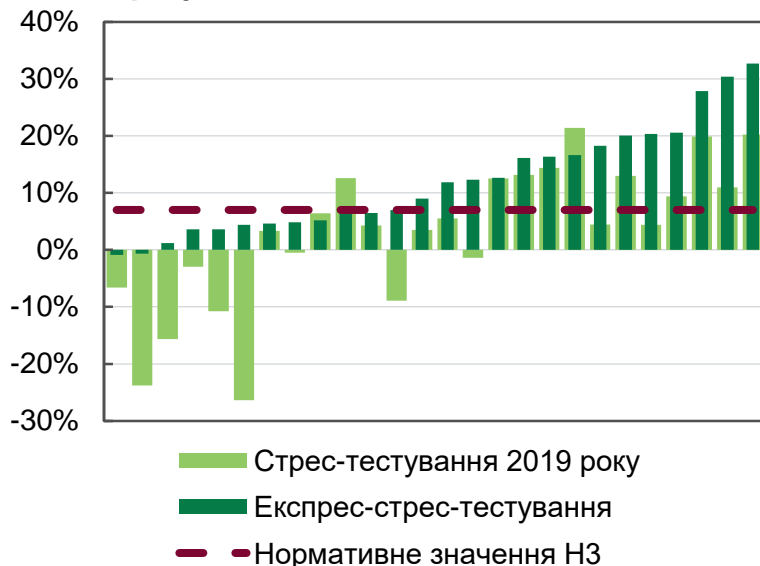
Оцінка проведена для 11 банків з найбільшим портфелем споживчих кредитів (дані Приватбанку використовуються тільки для показника «Пошукові запити банків», дані Укрсиббанку не використовуються для «Візити на сайти банків») та 12 фінансових компаній з найбільшою кількістю візитів на сайт.

Джерело: НБУ, Google trends, SimilarWeb

- Попит на споживчі кредити різко знизився у квітні.
- Від середини травня почали зростати кількість пошукових запитів та візитів на сайти фінустанов.

# Більшість банків мають достатньо капіталу для поглинання шоку

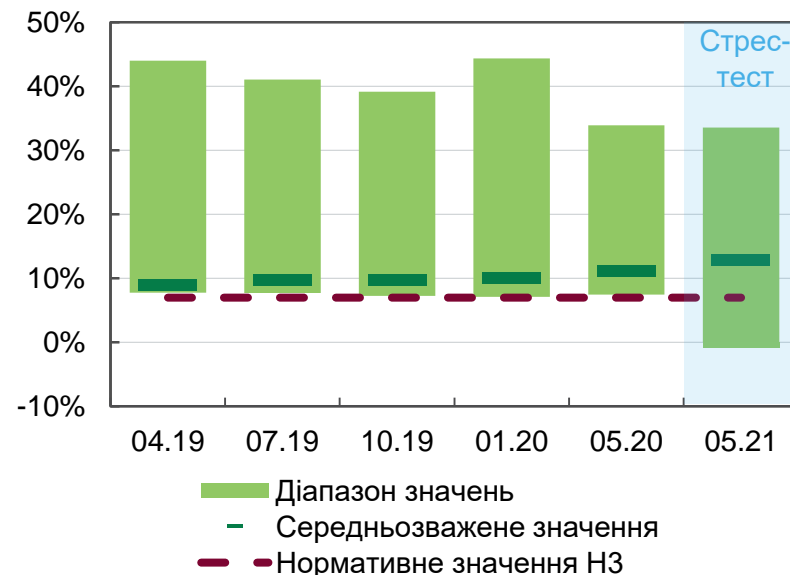
Порівняння значень нормативу достатності основного капіталу (НЗ) у розрізі банків на горизонті одного року



\* COR – коефіцієнт кореляції з обліковою ставкою НБУ.

Джерело: НБУ.

Розподіл значень нормативу достатності основного капіталу (НЗ)

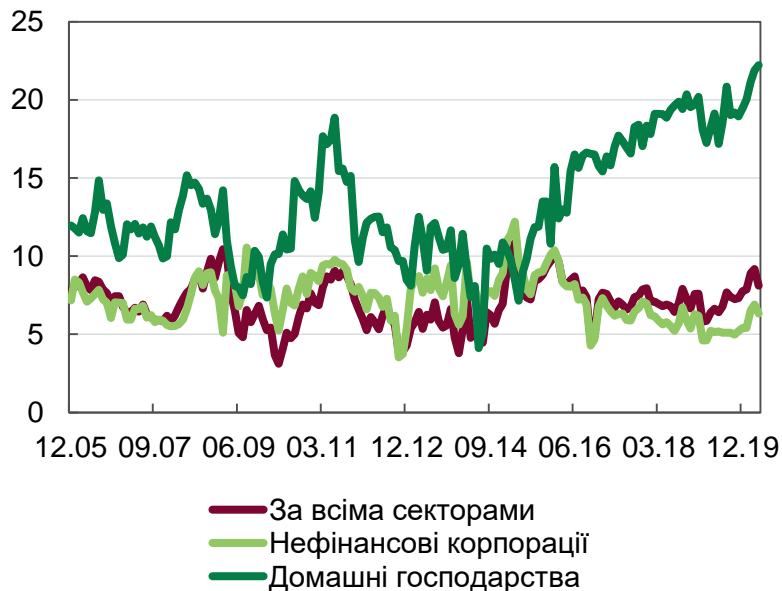


Джерело: НБУ.

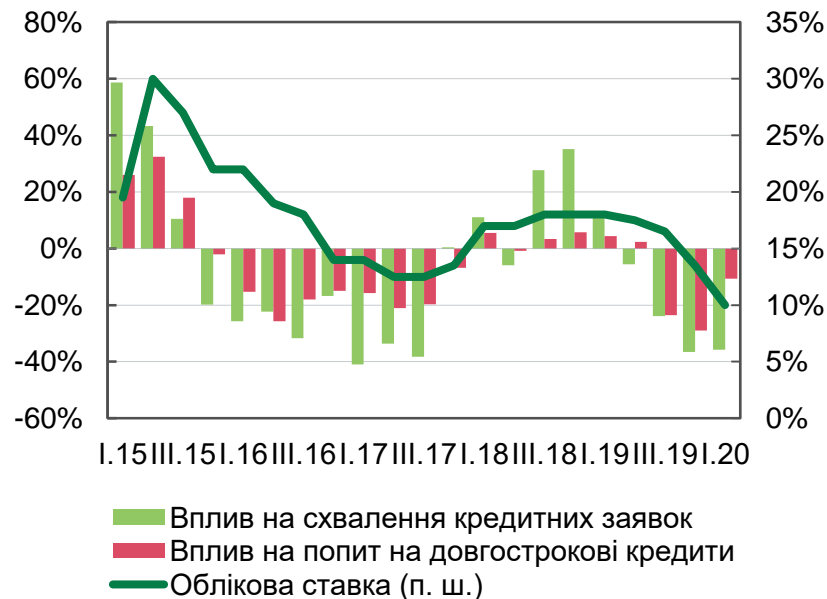
- За результатами експрес стрес-тесту потреба в капіталі може виникнути у дев'яти банків, у тому числі двох державних
- Результати стрес-тестування кращі, ніж у 2019 році, через інші макроекономічні припущення та вищий початковий запас капіталу банків.
- Основний ризик – погіршення якості кредитного портфеля.

# Процентні спреди банків зменшуватимуться

Спред між новими кредитами та депозитами в національній валюті резидентів, в.п.



Вплив відсоткових ставок\* на умови кредитування корпоративних позичальників



Джерело: НБУ.

\* Від'ємні значення означають зниження тиску відсоткових ставок на схвалення кредитних заявок та попит на довгострокові кредити.

- Банківський сектор входить у період низьких процентних ставок.
- Ставки за депозитами уже сягнули рівня одноцифрових значень, ставки за кредитами стануть найнижчими за всю історію банківського сектору вже до кінця поточного року.
- Нижчі ставки знизять прибутковість банків.
- Поступово зростатиме частка довгострокових кредитів.

# Рекомендації фінансовим установам

---

## Банкам

- З огляду на виклики коронакризи:
  - моніторити макроекономічне середовище та стан окремих секторів економіки;
  - підвищити оцінки очікуваних кредитних збитків та вчасно формувати резерви за МСФЗ 9;
  - відслідковувати показники платоспроможності боржників, вчасно реагувати на проблеми;
  - активізувати роботу з NPL, зокрема списати ті з них, що зарезервовані на 100%;
  - продовжити знижувати депозитні ставки;
  - надалі заохочувати перехід клієнтів до cashless;
  - адаптувати бізнес моделі до роботи в умовах затяжної кризи.
- Розпочати розрахунок NSFR та достатності капіталу під операційний ризик у тест. режимі.
- Забезпечити виконання вимог нового законодавства України про фінмоніторинг.
- Утриматися від виплати дивідендів до жовтня.

## Небанківським фінансовим установам

- забезпечити прозору структуру власності;
- підвищити якість фінансової та статистичної звітності;
- виконувати вимоги фінансового моніторингу;
- підвищити якість корпоративного управління та системи внутрішнього контролю.

# Рекомендації органам державної влади та плани НБУ

---

## Рекомендації органам державної влади

- Забезпечити повноцінне виконання умов співпраці з міжнародними донорами.
- Ухвалити закони, що сприятимуть розвитку фінансового сектору:
  - про поширення дії Закону “Про споживче кредитування” на мікрокредитні договори;
  - про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві;
  - зміни до Закону України "Про банки і банківську діяльність".
- Оновити законодавство з регулювання ринку небанківських фінансових послуг.
- Посилити регулювання первинного ринку нерухомості.
- Прискорити реалізацію стратегії реформування державних банків.

## Плани НБУ

- Завершити прийняття повноважень з регулювання ринку небанківських фін. послуг.
- Продовжити гармонізацію банківського регулювання із європейським законодавством.
- Провести огляд якості активів (AQR) банків після завершення гострої фази кризи.